

Właściciele Połajewa

Historyczne dokumenty mówią, że już w XII do XII wieku założono tu kościół św. Michała i Matki Boskiej. Można więc sądzić, że akt lokacyjny wsi nadany musiał być już wcześniej. Połajewo jako wieś jest wzmiankowane po raz pierwszy w dokumentach historycznych w 1397 roku jako własność Piotra Połajewskiego zwanego Chemka. Jak wynika z akt sądowych, jego synowie: Jan Dziurka i Piotr Chemka wiodą liczne spory z rodziną i sąsiadami do 1434 roku. W 1403 r. biskup poznański Wojciech Jastrzębiec wspomina Połajewo, z którego dziesięciny przeznaczona na uposażenie wikariuszy katedry poznańskiej. W 1406 r. decyzję tę zatwierdza papież Grzegorz XII. Do parafii Połajewo należały wtedy: Krosin, Krosinek, Przybychowo.

W okresie między rokiem 1434-1448 Połajewo stanowiło własność Piotra Obrzyckiego. Ten sprzedaje Połajewo, Boruszyn i Sierakówko Janowi Czarnkowskiemu, podkomorzemu poznańskiemu w 1447 r. W 1480 r. wieś przeszła w posiadanie Sędziwoja Czarnkowskiego. W 1507 roku Połajewo przechodzi w posiadanie Macieja, syna Sędziwoja. On to sprawuje patronat nad kościołem pw. św. Michała i Najświętszej Marii Panny. W 1510 r. istnieje tu folwark, dwa sołectwa, dwie karczmy i młyn o dwóch kołach.

W 1557 r. na skutek podziału majątku Macieja Czarnkowskiego jego syn Stanisław otrzymuje Młynkowo, a Piotr- kasztelan poznański otrzymuje Połajewo. On powiększa dotacje na plebanię o kapitał 400 zł pol. i drugie 400 zł pol. dla ołtarzy św. Macieja i św. Katarzyny w wybudowanej przez siebie nowej kaplicy publicznej obok pałacu, którą erygował jako beneficjum 15.10.1585r. biskup Łukasz Kościelecki.

Jeden z wybitniejszych przedstawicieli rodu Czarnkowskich- Jędrzej wojewoda kaliski pochowany został w 1617 r. w przybudowanej do kościoła murowanej kaplicy rodzinnej. Losy tej kaplicy i grobowców są nieznane.

Informacja z wizytacji biskupa w 1628 r. mówi o nowo pobudowanym drewnianym kościele, jeszcze nie konsekrowanym. Według zachowanych wzmianek źródłowych wieś w 1663 r. posiadała obiekt nazywany szpitalem Wysokim.

Nowym właścicielem dóbr połajewskich i okolicznych wsi zostaje w roku 1695 Atanazy Miączyński herbu Suche Komnaty, podskarbi nadworny koronny, starosta łucki i łosiński, pułkownik Jego Królewskiej Mości. Powyższe dobra (ok. 1000 ha) zakupił od Władysława Czarnkowskiego za kwotę prawie siedmiuset osiemnastu tysięcy złotych polskich. Wśród zakupionych miejscowości oprócz Połajewa znalazły się: Przybychowo, Ciężyń, Skrzetusz, Piotrowo, Sierakówko, Budziska, Młynkowo, Komorzewo, Jędrzejewo, Krosin, Boruszyn i Tarnówko. Połajewo pozostawił sobie, a pozostałe wsie sprzedał z zachowaniem prawa odkupu za 100 tysięcy zł polskich Wojciechowi Krąkowskiemu, kasztelanowi krzywińskiemu i Samuelowi Szlichtinkowi z Bukowca, rotmistrzowi JKM.

W 1723 r. umiera Atanazy. Miał on dwóch synów: Kazimierza

i Antoniego. Kazimierz, starosta łucki i podpułkownik wojsk koronnych umiera w 1711 r. w Krzywiniu, pochowany w Połajewie

w wieku 25 lat. Drugi syn Antoni, najpierw kasztelan, potem wojewoda podlaski, starosta łosicki oraz łucki zostaje właścicielem dóbr połajewskich. On to w 1723 r. uposażył bractwo różańcowe w Połajewie. Jego żoną była (1734r.) księżna Dorota Woroniecka, córka Mikołaja, kasztelana czernihowskiego i starosty średzkiego.

Według źródeł historycznych w 1763 r. istniał w Połajewie zamek

z kaplicą. Antoni umiera w 1774 r. Diedzicem Połajewa zostaje syn jego Kajetan, starosta brzechowski. Drugi syn Józef, starosta łosicki, rotmistrz chorągwi pancerniej, stracony został podczas rewolucji francuskiej w 1793 roku. Trzeci syn Stanisław Antoni prawdopodobnie zmarł młodo.

23 lutego 1778 r. Kajetan i Józef Miączyńscy sprzedają połajewszczyznę księciu Adamowi Ponińskiemu, podczaszemu króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Ten ok. roku 1780 sprzedaje klucz połajewski ministrowi pruskiemu Friedrichowi Christopherowi von Görne. Jako przewodniczący Królewsko Pruskiego Towarzystwa Handlu Morskiego zdefraudował on 9350000 zł i został skazany na dożywotnie więzienie, a Połajewo przeszło na własność w/w Towarzystwa.

W 1783 r. jako właściciel majątku połajewskiego wymieniany jest Stanisław Gadomski i jego żona Fryderyka de Görne (córka byłego ministra?). W 1791r. Jan Eryk Biester (1749-1816) sekretarz pruskiego ministra sprawiedliwości i dyrektor Królewskiej Biblioteki w Berlinie odbył podróż po Polsce. Będąc w miasteczku Połajewo pisze, że jest ono własnością Królewsko-Pruskiego Towarzystwa Handlu Morskiego. J. E. Biester wspomina, że ludzie modlą się w kaplicy przy dworze, bo kościół katolicki zawalił się. Rzeczywiście, wg dokumentów w 1773r. ks. prob. Jan Sawicki, kanonik warszawski i dziekan obornicki rozpoczyna budowę nowego murowanego kościoła, bo drewniany z 1628r. został zamknięty ok. 1765r. Ks. J. Sawicki umiera w 1780r. i budowę kościoła (1793-1800) kończą parafianie i fundatorki: Helena Miączyńska-Czarnecka i Zofia Rakuszewska. One też dla utrzymania proboszcza i kościoła przeznaczają folwark Jakubowo. Wieżę do kościoła dobudował, wg projektu architekta Zdzisława Muellera z Poznania, własnym kosztem proboszcz Jan George w 1907r. Z tego okresu pochodzi też kaplica stojąca obok kościoła od strony plebanii. W jej podziemiach pochowani są ksiądz J. George i ksiądz Feliks Raddatz. Druga kaplica budowana była ok. 1920r.

Księgi kościelne zaczynają się od roku 1689.

Po drugim rozbiore Polski (1793r.) ziemia połajewska znalazła się pod rządami Prus, a majątek połajewski, jako własność Królewsko- Pruskiego Towarzystwa Handlu Morskiego, dostał się pod zarząd rodziny Saengerów, którzy dzierżyli majątek do I wojny światowej (1914-1918). Pod koniec XIX wieku miejscowość liczyła 1571 osób (200 domostw), w tym 1216 wyznania rzymsko-katolickiego, 249- ewangelickiego, 106- mojżeszowego. Na terenie wsi działała szkoła powszechna, agencja pocztowa i siedzibę swoją miał tu komisarz rejonowy. Połączenie kolejowe Połajewo otrzymało w 1896 r. Pracowały dwa wiatraki, a później młyn parowy i tartak. Przy dworze była czynna gorzelnia i browar. Zadbany był park krajobrazowy z XVIII w. oraz wzorowo prowadzone było gospodarstwo rolne, sad i ogrodnictwo. Wierni wyznania ewangelicko-augsburskiego w roku 1859 otrzymali nowo pobudowany i wyświęcony

kościół ewangelicki z plebanią i domem sióstr zakonnych.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 r. majątkiem połajewskim tzw. domena państwową zarządzał do czasów parcelacji (1928-1929) kpt. Edmund Kruppik. Resztówkę po parcelacji kupił Henryk Sulima Przyborowski.

Po II wojnie światowej majątek Połajewo i Jakubowo upaństwowiono. Ziemią i folwarkiem zarządzał PGR-Jakubowo. Przed II wojną światową tzw. folwark proboszczowski liczył 160 ha i ok. 20 mieszkańców. Dzierżawcami folwarku byli : Stefan Kłos, Maksymilian Krzemieniewski, Stanisław Hejwosz. W pałacu siedzibę miał najpierw wojskowy komisarz radziecki, potem były w nim biura Gminnej Spółdzielni-Samopomoc Chłopska i wreszcie powstały tam mieszkania komunalne dla członków spółdzielni produkcyjnej. Zdewastowany i nie remontowany przez kombinat PGR Brzeźno pałac-dwór został rozebrany w roku 1976r. Do dziś pozostały jedynie budynki gospodarcze.

(oprac. Bogdan Garstecki)